

Salâh Bîrsel

Şişedeki Zenci

Deneme

İÇİNDEKİLER

İlk Karambol	7
Birmingham Protestosu.....	10
Karaların Kısa Tarihi.....	28
Washington Yürüyüşü.....	54
Harlem	57
Kara Müslümanlar	65
Broadway.....	84
Montgomery Otobüs Boykotu	113
Harlem’de Bir Türk.....	129
Kara Panterler	140

İlk Karambol

Ey okur denememizin ağzında sana ilk karambolümüzü fırlatalım ki bu kitabın bir karamboller galerisi olduğundan hiç kuşkun kalmasin.

Bilmek gerektir ki derili insanlar arasında Karalardan daha zifiri, daha parlağı yoktur.

Onların hamuru yürek yarası, sabır, yiğitlik, mesir macunu, ata dede görgüsü, babahindi guluklaması, sinirsiz yaprak otu, Cim Londos gücü ve çeşmibülbülle dökülmüştür ki çıtır-pıtır Beyazlar onlardan kağış kağış kaçmayı yeğ tutmuşlardır.

Diyeceğimiz, 1957 yılında Little Rock'ta öyle bir oyun sahnelenmiştir ki guguğa getirilen Karalar olduğu halde Beyazlar üç kat yorgan altında titremişlerdir.

Başrol Eyalet Valisi Faubus'tedir. Hazret, altı kez üstüste vali seçildiği için de oyun uzun yıllar afişte kalmıştır. Öteki roller de kolej öğrencileri, tebeşir beyazı kalabalık, erler ve de yargıçlar arasında paylaştırılmıştır. Başkan Eisenhower bile bir ara görünüp kaybolmuştur.

Doğrusu, oyun, öyle sıradan bir şey değildir. Oynanması büyük ustalık istemektedir. En büyük zorluk da –buna en büyük tuhaflik da diyebiliriz– Vali Faubus'ün kendini Amerika Birleşik Devletleri Yüksek Mahkemesi'nin üstünde görmesinden kaynaklanmaktadır. Çünkü, üç yıl önce, 1954'te, Yüksek Mahkeme okullarda ırk ayrımı yapılmasının Anayasaya aykırı olduğunu belirten bir karar almıştır.

Altı kasaba ve kent, patırtı ve şamataya meydan vermeden boyunlarını kararın bıçağı altına uzatmışlardır. Little Rock'lular da aynı yolda yürüdüklerini anlatmak üzere, 1957 yılında ırk ayrımı gözetmeyen bir kolej açarlar. İşte Vali Faubus'ün sahneye antresini yaptığı an da o andır.

Vali Hazretleri ortalıkta yalnız da görünmemiştir.

Yanında, yani elinde bir de şakşağı vardır ki sahnede üç kez döndükten sonra onu şaklatmış ve Zenci öğrencilerin koleje alınmayacağını ilan etmiştir. Seyirciler ilkin bunun herhangi bir tiyatro sözü olduğunu sanarak alkış tutmuşlarsa da kolejin açılış günü gelince Faubus'ün okula yazılmış dokuz Siyah öğrenciyi içeri sokmadığını görerek şapalaklaşmışlardır.

Oyunun ikinci perdesi de şöyledir:

22 Eylül'de bir yargıç, okulu kıskaç içine alan erlerin geri çekilmesine karar verir. Ne ki, bu kez de başıbozuk ve bağınaz Beyazlar çocukların önünü kesmiştir. Bunu işiten Başkan Eisenhower da –burada oyuncular yeniden alkış alır– şehre bin kişilik bir birlik göndererek öğrencilerin derse alınmasını sağlar.

Gelgelelim ki gelgelelim, durumun yatışmasıyla erler yerlerine döner. Ortalık da yeniden karışır. 1958 yazında da –Aralıkta Faubus ezici bir çoğunlukla üçüncü kez vali seçilmiştir– Kolejl Yönetim Kurulu okulun 30 ay süre ile kapatılmasına karar verir. Yüksek Mahkeme buna karşı çıkarsa da Vali Hazretleri bu kez de özel bir konferans toplar. Üyelere ırk ayrımını tezgâhlayan bir sürü karar aldırır. Little Rock'taki tüm liselerin kapatılması da bu konferanstan sonra olur. Öğrenciler artık, ya öğrenimlerine ara verecek, ya da başka kentlerdeki okullara gideceklerdir.

Vay beni, ayrılıkçı politika yıllarca sürgit olur. Eğitimde bütünleşmeye, Beyazlarla Karaların kaynaşmasına ancak Vali Faubus'ün emekliye ayrılmasından sonra geçilir.

Buraya şunu da kısıralım ki –ilerde belki vaktimiz olmaz– Amerikan hükümetleri boyuna Karalardan yana olduklarını belli ediyorlardır. Ne var, yasalar çokluk birbirleriyle çelişiyordur. Devlet okullarında* ırk ayrımına paydos çeken Yüksek Mahke-

* H.J. Duteil, *La Grande Parade Américaine* (Büyük Amerikan Geçit Töreni) adlı kitabında Amerikalılar kadar hiçbir ulusun Zencilere bu kadar çok yardım yapmadıklarını yazar. Ona göre, Beyazlar, Zenciler için sayısız hastane, lise ve ilkokul konduşmuşlardır. Kara Irkı kaldırmak için de ellerinden ge-

me kararından az-biraz sonra yeni bir yasa (*Pupil Placement Law*) ırk ayrımını yeniden devreye sokmuştur. Bununla yerel yönetimlerle aileler çocukları –yeteneklerine bakarak– istedikleri okula gönderme hakkı elde ediyorlardır.

leni esirgememişlerdir. Bir sürü Beyaz insan izbelerde inlerken, Harlem’de, New York’un ortalık yerinde Zencilere güzel bir mahalle yükseltmişlerdir. H.J. Duteil bir de şöyle der: “Zencilere ekonomik ve kültürel şanslarda eşitlik tanımak, onlara konut sağlamak, onları yedirmek, içirmek, giydirmek konularında Beyazların çekindikleri bir şey yoktur. Ama ülke yönetiminin Beyazların elinde olmasını ve Amerika’nın melezleşmemesini istemektedirler. Melezliğe karşı alerjileri vardır.”